

ชาวจีนในดัชชีอีสต์อินดีส: บทบาทชาวจีนในการพัฒนา
เมืองเดลี-เมดาน สุมาตราเหนือในศตวรรษที่ 19
Chinese in Dutch East Indies: The Roles of Chinese in
Developing Deli-Medan,
North Sumatra in the 19th Century

ชนม์ธิดา อัยกุล¹
Chontida Auikool

บทคัดย่อ

ชาวจีนจำนวนมากเดินทางเข้ามายังเดลี-เมดานในช่วงศตวรรษที่ 19 ในฐานะแรงงานสัญญาจ้างเพื่อพัฒนาเขตเกษตรกรรมของดัชชีบนเกาะสุมาตรา โดยเฉพาะบริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือครอบคลุมพื้นที่ของเดลี เซอด้ง (Deli-Serdang) และเมืองเมดาน (Medan) ในปัจจุบัน พื้นที่ดังกล่าวถูกพัฒนาขึ้นให้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมสมัยใหม่ มีการเพาะปลูกพืชหลายชนิด โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในพื้นที่ขณะนั้น คือ ใบบายูบ ซึ่งความประสบความสำเร็จในการผลิตและส่งออกไปส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่เจริญเติบโตจนรัฐบาลอาณานิคมได้ก่อตั้งเมืองเมดานขึ้นเป็นเมืองบริหารของรัฐบาลในสุมาตรา บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องพื้นที่ความทรงจำ: บทบาทชาวจีนและเครือข่ายในการสร้างเมืองจอร์จทาวน์และเดลี-เมดานในฐานะเมืองพี่น้อง มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการเดินทางอพยพเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจของดัชชีบนเกาะสุมาตราและสะท้อนภาพการเจริญเติบโตของเดลี-เมดานผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกขับเคลื่อนโดยกลุ่มชาวจีนอพยพ คือ กลุ่มแรงงานและพ่อค้านักลงทุนชาวจีนในศตวรรษที่ 19

คำสำคัญ: ชาวจีน เดลี-เมดาน สุมาตราเหนือ อาณานิคมดัชชี อินโดนีเซีย

Abstract

In the 19th Century, Deli-Medan received a large number of Chinese migrants. Most of them worked as labourers in Dutch agricultural plantations on the east coast of Sumatra, extending from Deli-Serdang to Medan. The agricultural products, such as

¹อาจารย์ประจำโครงการวิเทศศึกษา (อาเซียน-จีน) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี
Lecturer, International Studies (ASEAN-China) Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Pathumthani Province.

Corresponding author e-mail: chontida.auikool@gmail.com

Article history: Received 28 February 2019, Revised 19 June 2019, Accepted 24 June 2019

tobacco, were intentionally developed and eventually became the most exported products of Sumatra. As these economic activities paved the way for economic growth in North Sumatra, the Dutch established the city of Medan as Sumatra's main administrative city. The research presented here is a part of larger project, Sites of Memory: The Role of Chinese and Network in Developing the Sister Cities, Georgetown Penang and Deli-Medan North Sumatra. The paper focuses on Chinese migration into the Dutch's newly developed economic area of North Sumatra, particularly Deli-Medan. It also provides a picture of the Chinese community, illustrating the roles of both merchants and labourers played in developing the 19th Century city.

Keywords: *Chinese, Deli-Medan, North Sumatra, Dutch colony, Indonesia*

บทนำ: การเข้ามาของชาวจีนในเดลี-เมดาน สุมาตราเหนือ

ชาวจีนเดินทางอพยพเข้ามาในบริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือตั้งแต่ก่อนที่ดัตช์และอังกฤษจะตกลงทำสนธิสัญญาแองโกล-ดัตช์ ปี ค.ศ. 1824 โดยดัตช์ได้ขยายอิทธิพลเข้ามายังพื้นที่ปกครองดั้งเดิมของอาณาจักรเดลีในปี ค.ศ. 1862 และพัฒนาพื้นที่ตะวันออกของสุมาตราเหนือโดยเฉพาะบริเวณของเดลี เซอด้ง (Deli-Serdang) ให้กลายเป็นพื้นที่พัฒนาไร่เกษตรกรรมขนาดใหญ่และสร้างเมืองเมดาน (Medan) ขึ้นมาเป็นเมืองบริหารของดัตช์ในสุมาตราเหนือ ด้วยเหตุนี้บทความชิ้นนี้จึงเรียกพื้นที่ข้างต้นรวมกันว่าเดลี-เมดาน ซึ่งจะหมายถึง พื้นที่เดิมภายใต้อิทธิพลของสุลต่านเดลีและเมืองเมดานเมืองใหม่ที่เติบโตขึ้นในศตวรรษที่ 19 ในฐานะเมืองบริหารและศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสุมาตราเหนือ

ตามข้อเสนอของนักประวัติศาสตร์เต็งกู ลูกมาน สินาร์ ตั้งสมมติฐานไว้ว่าพื้นที่บริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือเดิมที่เป็นที่ตั้งของอาณาจักรฮินดูโบราณ คือ อาณาจักรฮารู (Kerajaan Haru) หรือ อาณาจักรอารู (Kerajaan Aru) โดยระหว่างศตวรรษที่ 13 และศตวรรษที่ 16 อาณาจักรฮารูอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ชาวบัตัก มีเขตอิทธิพลตั้งแต่ตาเมียง (Tamianq) ทางตอนใต้ของอาเจะห์ (Aceh) ไปถึงโรกัน ฮูลู (Rokan Hulu) ของเรียว (Riau) ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในบริเวณช่องแคบมะละกาอาณาจักรฮารูจึงเป็นหนึ่งในอาณาจักรโบราณบนเกาะสุมาตราที่มีความรุ่งเรืองทางการค้าและมีชุมชนการค้านานาชาติ “โกตาจينا” ต้อนรับเรือขนส่งสินค้าและพ่อค้าต่างชาติให้เข้ามาค้าขายในพื้นที่ (Sinar. 1996)

ความรุ่งเรืองทางการค้าของอาณาจักรฮารูได้รับการบันทึกไว้ในเอกสารของราชวงศ์ซ่งว่า อาณาจักรฮารูนี้อยู่ไม่ไกลจากมะละกา สามารถเดินเรือถึงโดยใช้เวลา 4 วัน 4 คืน มีเรือขนส่งสินค้าจำนวนมากจากจีนเดินทางเข้ามาแวะพักแลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณ “โกตาจينا” (Kota Cina) ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังอาณาจักรศรีวิชัย ที่ “โกตาจينا” นี้พ่อค้าชาวจีนจะซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจำพวกของป่า ผ้าไหม และเครื่องลายคราม (ดู McKinnon and Sinar. 1978)

“โกตาจينا” สันนิษฐานว่าอยู่ในบริเวณพื้นที่ของลาบูฮัน เดลี (Labuhan Deli) มีแม่น้ำเดลีไหลผ่านเชื่อมต่อ “โกตาจينا” กับเมืองท่าเบอลาวัน (Belawan) ก่อนออกสู่ทะเล ปัจจุบันนี้มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องลายครามและเหรียญกษาปณ์ในบริเวณดังกล่าว

ซึ่งตอกย้ำถึงการมีอยู่ของอาณาจักรฮารูและสะท้อนสถานะความเป็นชุมชนการค้านานาชาติของ “โกตาจิงนา” ไว้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้คำว่า “โกตาจิงนา” ยังบ่งชี้ถึงความทรงจำของท้องถิ่นต่อการเข้ามาตั้งรกรากของกลุ่มชาวจีนในท้องที่ด้วย ทั้งนี้เพราะในภาษามลายู คำว่า “โกตาจิงนา” หมายถึง “เมืองจีน”²

อาณาจักรฮารูเช่นเดียวกับอาณาจักรโบราณอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้ากับจีนมาตั้งแต่อดีต มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าเมื่อปี ค.ศ. 1412 ขณะที่เจิ้ง เหวอ เดินทางเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อกระชับสัมพันธไมตรีทางการทูตกับอาณาจักรโบราณ เจิ้ง เหวอ ได้แวะพักที่อาณาจักรฮารูและผูกมิตรกับกษัตริย์วากาโร (Raja Wakaro) ก่อนที่จะมุ่งหน้าเดินทางต่อไปยังอาเจะห์ ทั้งยังมีบันทึกต่อไว้ด้วยว่ากษัตริย์วากาโรนั้นได้เดินทางไปยังจีนและบริจาคเงินจำนวนหนึ่งเพื่อบูรณะวัดในมณฑลกวางตุ้ง (Hamdani, 2013: 22) การแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนและอาณาจักรโบราณเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเกิดขึ้นของชุมชนทางการค้าหลายแห่งในภูมิภาค ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ถึงการยอมรับอำนาจของจีนในทางการเมือง แต่ยังหมายถึงการเปิดทำการค้าขายระหว่างจีนและอาณาจักรโบราณส่งผลให้พ่อค้าจีนและพ่อค้าชาวต่างชาติอื่นๆ สามารถเดินทางไปมาระหว่างจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าได้อย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตามอาณาจักรฮารูเริ่มอ่อนอำนาจลงเมื่ออาเจะห์ส่งกองกำลังทหารเข้ายึดครองพื้นที่ใน ค.ศ. 1612 แม่ทัพโกฐจวา ปาลาวา (Gocah Pahlawa) แม่ทัพของสุลต่านอิสกานดาร์ มูดา (Iskandar Muda) สุลต่านองค์ที่ 12 ของอาเจะห์ได้เข้ายึดครองอาณาจักรและก่อตั้งอาณาจักรเดลีขึ้นมาแทนสุลต่านได้แต่งตั้งแม่ทัพโกฐจวา ปาลาวาให้เป็นศรี ปาดูกา ตวนกู โกฐจวา ปาลาวา (Sri Paduka Tuanku Gocah Pahlawan) เป็นตัวแทนของสุลต่านอิสกานดาร์ มูดาดูแลปกครองอาณาจักรเดลีซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่เจ้าอาณานิคมตะวันตกเริ่มขยายอำนาจการปกครองและเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในคาบสมุทรมลายู

เมื่อดัตช์เข้ายึดครองมะละกาต่อจากโปรตุเกสและอาเจะห์เริ่มอ่อนอำนาจลง ผู้สืบทอดอำนาจของ ศรี ปาดูกา ตวนกู โกฐจวา ปาลาวา คือ ตวนกู ปังลิมา เปรังกิต (Tuanku Panglima Perunggit) จึงถือโอกาสประกาศอาณาจักรเดลีให้เป็นอิสระแยกตัวออกจากอาเจะห์ และยังตั้งตนเองขึ้นมาเป็นสุลต่านเดลีดูแลปกครองพื้นที่ แต่เนื่องจากว่าอาณาจักรเดลีไม่ได้มีความเข้มแข็งทั้งยังประสบปัญหาภายใน ในที่สุดอาณาจักรเดลีจึงต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสุลต่านซีอิก (Siak) (Pelly *et al.* 1986: 77)

ในค.ศ. 1824 เมื่อมีการตกลงเขตอิทธิพลระหว่างอังกฤษและดัตช์ผ่านสนธิสัญญาแองโกล-ดัตช์ที่ลอนดอน สนธิสัญญานี้ฉบับนี้ไม่เพียงกำหนดเขตอิทธิพลระหว่างอังกฤษและดัตช์ แต่ยังสามารถแสดงว่าอังกฤษได้ยอมรับอิทธิพลของดัตช์เหนือเกาะสุมาตราโดยสมบูรณ์ ดัตช์จึงขยายอิทธิพลของตนเองออกมาจากเกาะชวาเข้ามาสู่เรียว และในปี ค.ศ. 1858 เมื่อดัตช์ทำข้อตกลงกับสุลต่านซีอิกสำเร็จดัตช์จึงเข้าครอบครองพื้นที่ของซีอิก ซึ่งหมายความว่าอาณาจักรเดลีต้องอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลอาณานิคมโดยทันที

²แม้ว่าจะมีการใช้ชื่อ “โกตาจิงนา” แต่มีข้อถกเถียงทางวิชาการว่าชนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาในพื้นที่และตั้งรกรากน่าจะเป็นชาวอินเดีย

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้หมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นบนเกาะสุมาตราด้วย ดัตช์พบว่าซ็อกไม่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร กล่าวคือซ็อกไม่สามารถผลิตใบยาสูบที่มีคุณภาพ ทั้งกิจการเหมืองแร่ในซ็อกก็ไม่สามารถทำกำไรได้เท่าที่ควร ดัตช์จึงย้ายศูนย์กลางทางการเกษตรไปยังตะวันออกของสุมาตราเหนือ ดัตช์ค้นพบว่าดินในบริเวณดังกล่าวมีคุณลักษณะเหมาะสมแก่การเพาะปลูกมากกว่า ทั้งยังมีภูมิศาสตร์ทางการค้าดีกว่าซ็อกอีกด้วย ตะวันออกของสุมาตราเหนือจึงได้กลายมาเป็นพื้นที่ในการพัฒนาการเพาะปลูกและเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการของรัฐบาลอาณานิคมบนเกาะสุมาตราในเวลาต่อมา

เมื่อดัตช์เข้ามาปกครองอาณานิคมอย่างเป็นทางการ ดัตช์จึงเริ่มส่งเสริมให้บริษัทเอกชนเข้ามาลงทุนทำกิจการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เจคอบ นินฮุย เป็นชาวดัตช์คนแรก ผู้เดินทางเข้ามาสำรวจคุณภาพใบยาสูบบนเกาะสุมาตรา ด้วยประสบการณ์ของนินฮุยที่ทำไมยาสูบอยู่ก่อนแล้วในชวากลาง นินฮุยพบว่าใบยาสูบในเดลี-เมดานมีคุณภาพสูงกว่าใบยาสูบในชวามาก เขาจึงตัดสินใจย้ายฐานการผลิตใบยาสูบจากชวากลางมายังเดลี-เมดาน โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากปีเตอร์ แวน เดอ อาเรน (Pieter van der Arend) ทั้งต่อมานินฮุยยังได้รับสัพันาที่ดินจากสุลต่านเดลีให้เพาะปลูกใบยาสูบในบริเวณพื้นที่ใกล้กับลาบูฮัน เดลี ใบยาสูบจากสุมาตรานี้มีชื่อเสียงเป็นอย่างมากและถูกส่งออกไปทั้งตลาดยุโรปและสหรัฐอเมริกา การค้าใบยาสูบสร้างกำไรจำนวนมากให้แก่รัฐบาลอาณานิคมและบริษัทเอกชน

ความสำเร็จของนินฮุยส่งผลให้มีการเปิดและขยายพื้นที่ผลิตสินค้าทางการเกษตรชนิดอื่นๆ ในเดลี-เมดาน ดัตช์จึงยังส่งเสริมให้มีการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เข้ามากำกับดูแลการทำงานในเดลี-เมดานมากยิ่งขึ้น ทั้งยังได้การสร้างเมืองเมดานให้เป็นเมืองบริหารงานของรัฐบาลอาณานิคมใน ค.ศ. 1864 (ดู Volker. 1928) ต่อมาใน ค.ศ. 1869 นินฮุยและหุ้นส่วนปีเตอร์ วิลเฮียม เจนเซน (Peter Wilhelm Janssen) และ จี. ซี. เคเมน (G.C. Clemen) ได้ร่วมกันลงทุนก่อตั้งบริษัทเดลี (Deli Company, Deli Maatschappij)³ เพื่อผลิตและส่งออกสินค้าทางการเกษตร กลายเป็นหนึ่งบริษัทเอกชนที่ประสบความสำเร็จและมีอิทธิพลทางการค้าและการลงทุนมากที่สุดบนเกาะสุมาตราเหนือ มีข้อมูลบันทึกไว้ว่าในปี ค.ศ. 1884 บริษัทเดลีมีไร่ใบยาสูบอยู่ภายใต้การดูแลถึง 74 ไร่ แบ่งเป็น 44 ไร่ในลาบูฮันเดลี 20 ไร่ในลังกัต (Langkat) 9 ไร่ในเซอด้ง (Serdang) และ 1 ไร่ในปาด้ง (Padang) นอกจากนี้บริษัทเดลียังได้ขยายกิจกรรมทางการเกษตรและเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆ เพื่อส่งออกด้วย เช่น กาแฟ ยาง พริกไทย และมะพร้าว (ดู Volker. 1928)

พื้นที่บริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือนี้สามารถสร้างกำไรและรายได้ให้กับรัฐบาลอาณานิคมและบริษัทต่างชาติเป็นจำนวนมาก แต่ทว่าบริษัทเหล่านี้ต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญในการผลิตอันเนื่องมาจากปัญหาความขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ แรงงานในไร่เกษตรกรรมมีไม่เพียงพอที่จะผลิตและส่งออกสินค้าทางการเกษตรได้อย่างเต็มกำลัง ด้วยเหตุนี้เองการนำเข้าแรงงานชาวจีนจึงเป็นทางออกสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติแรงงานในสุมาตราเหนือ บริษัทเดลีเป็นบริษัทแรกที่เริ่มแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานนี้ด้วยการนำเข้าแรงงานชาวจีนจากปิ่นังในฐานะแรงงานสัญญาจ้าง (Coolie Contract) และเป็นผู้ริเริ่มโครงการนำเข้าแรงงานชาวจีนโดยตรงจากจีน

³ลงทุนก่อตั้งบริษัทด้วยเงิน 300,000 กิลเดอร์ดัตช์

ชาวจีนในฐานะแรงงาน

บริษัทต่างชาติต่างแก้ไขปัญหาคาดแคลนแรงงานในพื้นที่เกษตรกรรมโดยการติดต่อนายหน้าและตัวแทนชาวจีนในป็นิ่งเพื่อนำเข้าแรงงานชาวจีนให้เข้ามาทำงานเป็นแรงงานในไร่ต่าง⁴ บริษัทเหล่านี้พบว่า การนำเข้าแรงงานชาวจีนจากป็นิ่งอันที่จริงแล้วไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาคาดแคลนแรงงานอย่างยั่งยืน ทั้งเมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการนำเข้าแรงงานต่อหัวจากป็นิ่งกลับพบว่ามีราคาสูงมากจนเกินไป บริษัทต่างชาติจึงมีความจำเป็นจะต้องหาหนทางนำเข้าแรงงานมาจากที่อื่นโดยเฉพาะการหาวิธีนำเข้าแรงงานชาวจีนมาจากจีนโดยตรงเพื่อลดต้นทุนการผลิต แต่ทว่าการนำเข้าแรงงานชาวจีนจากจีนมายังเดลี-เมดานนั้นไม่สามารถทำได้โดยทันที ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดทางการเมืองและสังคม หนึ่งคือ ดัตช์ไม่มีข้อตกลงในการนำเข้าแรงงานระหว่างจีนและเดลี-เมดาน สอง เดลี-เมดานในขณะนั้นไม่ได้มีกงสุลจีนเพื่อตรวจสอบดูแลชาวจีนอยู่ในพื้นที่ สาม ยังไม่มีเส้นทางเดินเรือโดยสารตรงจากจีนมายังเดลี-เมดานซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการขนส่ง

ดังนั้นใน ค.ศ. 1879 เมื่อจาคอบ ทีโอดอร์ เครมเมอร์ (Jacob Theodore Creamer) เดินทางเข้ามาบริหารงานในบริษัทเดลีต่อจากนิฮุย เครมเมอร์ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงไร่เกษตรกรรมและแก้ไขปัญหาคาดแคลนนำเข้าและดูแลแรงงานในพื้นที่ เครมเมอร์เข้ามาผลักดันให้เกิดสมาคมชาวไร่เดลี (Deli Planters Association, D.P.A.) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในการดูแลแรงงานและยังเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดโครงการนำเข้าแรงงานชาวจีนจากจีนมายังเดลี-เมดานโดยตรงอย่างเป็นทางการ

บริษัทเดลีส่ง ยาน ยาคุป มาเรีย เดอ โคช (Jan Jakob Maria de Groot) นักวิชาการชาวดัตช์และล่ามภาษาจีนในปัตตาเวียให้เป็นตัวแทนของบริษัทเดินทางไปประสานงานติดต่อเพื่อนำเข้าแรงงานชาวจีนจากจีนมายังเดลี-เมดาน เดอ โคชเดินทางไปจีนและได้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่กงสุลเยอรมันในหลายพื้นที่โดยเฉพาะจีนทางตอนใต้ เช่น มณฑลกุ้ยชึ่งและมณฑลฝูเจี้ยน เขารายงานไว้ว่าการนำเข้าแรงงานจากจีนจะเป็นผลดีต่อบริษัทเพราะราคาต่อหัวของแรงงานคิดเป็นเพียง 60% ของค่าใช้จ่ายนำเข้าแรงงานชาวจีนมาจากคาบสมุทรมลายูเท่านั้น เดอ โคชประสบความสำเร็จในการต่อรองกับเยอรมันและในที่สุดสามารถนำส่งแรงงานชาวจีนโดยใช้เรือขนของของบริษัทเยอรมัน คือ บริษัทเล้าส์ แอนด์ ฮีสลอป (Lauts & Haeslop) ในชิวเถาและบริษัทพาเซอร์ดัก แอนด์ โค (Pasedag & Co.) ในเซี่ยเหหมินให้เป็นบริษัทเดินเรือหลักทำหน้าที่ขนส่งแรงงานชาวจีนไปยังเดลี-เมดาน หลังจากนั้นบริษัทในเดลี-เมดานอีกอย่างน้อย 5 บริษัทก็ได้ติดต่อเดอ โคช ให้เป็นตัวแทนติดต่อส่งออกแรงงานชาวจีนเข้ามายังไร่เกษตรกรรมของพวกเขาเช่นกัน (Werblowsky, 2002: 43 - 45) ทั้งนี้หนังสือพิมพ์สตรีท ไทม์ ได้รายงานไว้ใน ค.ศ. 1907 ถึงความสำเร็จในการนำเข้าแรงงานโดยตรงจากจีนเป็นครั้งแรก ระบุไว้ว่าเรือลำแรกนำขนส่งแรงงานจำนวนประมาณ 700 คนจากจีนตรงมายังเดลี-เมดาน (The Straits Times, 1908)

แรงงานชาวจีนเหล่านี้สร้างผลประโยชน์และกำไรให้แก่บริษัทต่างชาติและเจ้าอาณานิคมหลายประการ คือ กลุ่มแรงงานเหล่านี้ไม่เพียงเป็นแรงงานสำคัญในไร่บยาสูบและไร่เกษตรกรรมอื่นๆ แต่พวกเขายังเป็นแรงงานสำคัญในการก่อสร้างและพัฒนาเมือง เช่น การสร้างถนน สร้างทางรถไฟ

⁴ป็นิ่งในขณะนั้นมีความรุ่งเรืองทางการค้า ทั้งอังกฤษและจีนมีข้อตกลงระหว่างกันในการส่งออกแรงงานตามสนธิสัญญาอังกฤษ - จีน ปี ค.ศ. 1858 ทำให้ป็นิ่งมีตัวแทนและนายหน้าชาวจีนจำนวนมากทำหน้าที่เป็นตัวกลางผู้ค้าแรงงาน

วางระบบสาธารณสุขโรค และก่อสร้างอาคารบ้านเรือน ล้วนมีแรงงานชาวจีนเป็นกำลังสำคัญ เป็นผลให้ในช่วงเวลาเพียงไม่ถึง 1 ศตวรรษเดลี-เมดานพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัยและมีความพร้อมเรื่องคมนาคมเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เติบโตอย่างรวดเร็วในสุมาตราเหนือ

นาสรุล ฮัมดานี ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงสถานการณ์แรงงานชาวจีนในเดลี-เมดานไว้ด้วยว่า ในช่วงศตวรรษที่ 19 เดลี-เมดานเป็นที่รู้จักในกลุ่มแรงงานชาวจีนในฐานะดินแดนคอลล่าร์ที่เปิดโอกาสให้แรงงานเดินทางเข้ามาทำงานและแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีไร่อุตสาหกรรมจำนวนมากต้องการแรงงานเข้ามาทำงาน แต่ขณะเดียวกันเดลี-เมดานก็มีชื่อเสียงในด้านลบและถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักเกี่ยวกับระบบการดูแลแรงงานในไร่อุตสาหกรรม โดยเฉพาะเรื่องการใช้สัญญาว่าจ้างที่เอารัดเอาเปรียบแรงงาน ส่งผลให้มีการกดขี่ข่มเหงแรงงานเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป มีชาวจีนจำนวนมากถูกทำร้ายร่างกายและหลายกรณีเสียชีวิตระหว่างการทำงานในไร่อุตสาหกรรม (Hamdani, 2013)

สถานการณ์แรงงานและความรุนแรงต่อแรงงานชาวจีนนี้ถูกรายงานไว้ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์เดอะ สเตร์ท ไทม์ รายงานไว้ว่าแรงงานชาวจีนถูกแขวนคอและฆ่าตายจากการโดนแทงด้วยมีด ระบุสาเหตุการเสียชีวิตไว้ว่าเกิดจากการถูกลงโทษเนื่องมาจากเกิดความผิดพลาดในการเก็บเกี่ยวใบยาสูบ (The Straits Times, 1911) นอกจากนี้ยังมีรายงานถึงค่าแรงว่าจ้างแรงงานในเดลี-เมดานที่ต่ำ ไม่เป็นธรรม และไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตในพื้นที่ด้วย (Straits Times Weekly Issue, 1887)

งานวิชาการของเบอแมนยังสะท้อนภาพการทำงานของแรงงานชาวจีนในเดลี-เมดานในแต่ละวันไว้ว่า หน้าที่หลักของแรงงานชาวจีนในไร่อุตสาหกรรม คือ การดูแลใบยาสูบให้เจริญเติบโตเต็มที่และสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งใบยาสูบที่สมบูรณ์นี้จะต้องเป็นใบยาสูบที่มีขนาดใหญ่ ดังนั้นแรงงานชาวจีนจึงจะต้องเริ่มต้นทำงานตั้งแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น งานของพวกเขาตั้งแต่การรดน้ำเมล็ดยาสูบ ทำลายหนอนไปไม้ เตรียมดินเพาะปลูก เก็บเกี่ยวใบยาสูบที่สุกและนำเอาใบยาสูบนั้นไปตากแดดจนแห้ง แรงงานชาวจีนเหล่านี้ทำงานอย่างหนักโดยมีเวลาพักเที่ยงเพียงแค่ 1 หรือ 2 ชั่วโมงในตอนกลางวัน และในหลายกรณีต้องทำงานตลอดทั้งคืน ทั้งนี้เพราะแรงงานชาวจีนจะได้รับค่าจ้างตอบแทนจากเจ้าของไร่ก็ต่อเมื่อสามารถบรรลุใบยาสูบแห้งลงในตะกร้าหวายสำเร็จเรียบร้อยแล้วเท่านั้น (Bremen, 1997)

ดัตช์รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมในระบบการดูแลแรงงานในไร่อุตสาหกรรมนี้ดี แรงงานชาวจีนต้องทำงานติดต่อกันหลายชั่วโมง ได้รับค่าจ้างต่ำ ทั้งยังมีความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวดัตช์จึงแต่งตั้งหัวหน้าชาวจีนให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลชุมชนชาวจีนในตำแหน่งต่างๆ เช่น กัปตันจีนนา (Kapitan Cina) ลูเทนเนนท์ (Luitenant) และเมเยอร์ (Majoor) เพื่อตรวจสอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและทำหน้าที่ปกป้องดูแลชาวจีนด้วย แม้กระนั้นเองชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานชาวจีนก็ไม่ได้ดีขึ้นมากนัก ทั้งนี้เพราะการค่าแรงงานมีความเกี่ยวข้องกับผลกำไรและสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่กลุ่มผู้ปกครอง ซึ่งรวมถึงหัวหน้าชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนนำเข้าแรงงานชาวจีนด้วย

ด้วยเหตุนี้แรงงานชาวจีนจำนวนมากจึงปฏิเสธที่จะเดินทางเข้ามาทำงานในเดลี-เมดานเมื่อพวกเขาเรียนรู้ข่าวสารข้อมูลเรื่องความไม่เป็นธรรมและความโหดร้ายในการดูแลแรงงานในเดลี-เมดาน ข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่มักถูกส่งต่อโดยนายหน้าค่าแรงงานของสเตอร์ทส์เซ็ทเทิลเมนต์เพื่อกีดกันไม่ให้แรงงานชาวจีนเดินทางไปยังเดลี-เมดาน ทำให้บริษัทเดินเรืออย่างเลาเต้ แอนด์ ฮีสลอปซึ่งทำหน้าที่

หลักในการขนส่งแรงงานไปยังเดลี-เมดานต้องพยายามกระจายข่าวเรื่องความปลอดภัยและรับรองถึงการมีงานทำในเดลี-เมดาน (Straits Times Weekly Issue. 1889)

เมื่อชาวจีนจำนวนมากปฏิเสธการเดินทางเข้าไปทำงานยังเดลี-เมดาน ปัญหาทางสังคมต่างๆ ก็ตามมา เช่น การบังคับ หลอกลวง รวมไปถึงการลักพาตัวแรงงานชาวจีนให้เข้ามาทำงานในเดลี-เมดาน ฎกรายงานในหนังสือพิมพ์ถี่มากขึ้น เช่น หนังสือพิมพ์สเตรท ไทม์ ได้รายงานเกี่ยวกับการบังคับแรงงานชาวจีนให้เดินทางไปยังเดลี-เมดานไว้ว่า มีหลายกรณีที่เรือโดยสารจากจีนที่เดิมมุ่งหน้าไปยังสเตรทส์เซ็ทเทิลเมนต์เปลี่ยนทิศทางการเดินเรือโดยไม่แจ้งให้ผู้โดยสารทราบล่วงหน้าและบังคับให้แรงงานชาวจีนต้องลงเรือและทำงานทำที่เดลี-เมดาน (The Straits Times. 1889) รวมทั้งยังมีการนำเสนอข่าวการลักพาตัวแรงงานอิสระจากปีนังไปยังเดลี-เมดานอยู่บ่อยครั้งด้วย (Straits Observer (Singapore). 1875)

การกดขี่แรงงานในไร่เกษตรกรรมส่งผลทำให้แรงงานชาวจีนต้องรวมตัวกันต่อต้าน ประท้วง และใช้ความรุนแรงตอบโต้ผู้ดูแลไร่ในหลายพื้นที่ เช่น ในปี ค.ศ. 1911 มีรายงานถึงการก่อเหตุจลาจลในเมืองเมื่อผู้ดูแลไร่ในเดลี-เมดานใช้คำพูดดูหมิ่นแรงงานชาวจีนอย่างรุนแรงและทำร้ายทารุณร่างกาย แรงงานจนเป็นเหตุให้แรงงานถึงแก่ชีวิต กลุ่มแรงงานจึงเริ่มประท้วงและปาหินใส่บ้านพักของผู้จัดการไร่ และร่วมกันแห่ศรรอบเมืองเป็นการประท้วงและเรียกร้องความยุติธรรม (The Straits Times. 1911) หนังสือพิมพ์เดอะสเตรทส์ ไทม์ ชี้แจงว่าความรุนแรงเหล่านี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งในเดลี-เมดาน ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องมาจากความไม่รับผิดชอบและความไร้มนุษยธรรมของนายจ้าง เช่น การไม่ยอมจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่แรงงาน การใช้อำนาจบังคับข่มขู่ให้แรงงานทำงานหนักจนเกินไป และรวมไปถึงปัญหาการพนันในกลุ่มแรงงานชาวจีนด้วยตนเอง (The Straits Times. 1903)

อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะมีการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของแรงงานชาวจีนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในเดลี-เมดาน ปัญหาแรงงานดังกล่าวก็ไม่ได้รับการแก้ไขจากเจ้าอาณานิคม ประกอบกับการจัดการเรื่องกฎหมายและการพิจารณาคดีในเดลี-เมดานนั้นมีความอ่อนแอ ไม่เพียงเพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่ดูแลและตรวจสอบความเป็นธรรมในพื้นที่ที่มีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอ การตัดสินของศาลยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีความยุติธรรม (Volker. 1928: 21)

แม้กระนั้นเองตัวเลขจำนวนแรงงานชาวจีนในเดลี-เมดานก็ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แอนโทนี รีด (2005) เคยเสนอตัวเลขไว้ว่ามีแรงงานชาวจีนเดินทางมายังเดลี-เมดานจำนวน 4,000 คน ใน ค.ศ. 1872 และระหว่าง ค.ศ. 1884-1927 พบว่าตัวเลขแรงงานชาวจีนเฉพาะที่ทำงานในไร่ยาสูบสูงชันกว่า 30 เท่า ทั้งนี้เป็นเพราะจำนวนบริษัทเอกชนที่เข้ามาลงทุนพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมในเดลี-เมดานมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการแสดงตัวเลขให้เห็นไว้ว่า ใน ค.ศ. 1916 มีบริษัทเอกชนในเดลี-เมดานจำนวน 169 บริษัท และในระยะเวลาเพียง 4 ปีให้หลังจำนวนบริษัทเอกชนเพิ่มขึ้นถึง 320 บริษัท ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าการขยายตัวของบริษัทเหล่านี้สัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของประชากรในเดลี-เมดานอย่างเห็นได้ชัดเจน นาสรุค ฮัมดานี เสนอว่ามีตัวเลขประชากรในเดลี-เมดานมีความหนาแน่น คือ มีชาวยุโรป 7,882 คน ชาวท้องถิ่น 1,042,930 คน ชาวจีน 134,750 คน ขณะที่มีความหนาแน่นต่างชาติตะวันออกอื่นๆ อีก 11,992 คน (Hamdani. 2013: 27)

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์การเดินทางเข้ามาของชาวจีนในเดลี-เมดานนี้เกี่ยวพันอย่างยิ่งกับการขยายพื้นที่เกษตรกรรมของดัตช์ในสุมาตราเหนือ แรงงานชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่เดินทางมาจากจีนตอนใต้และส่วนหนึ่งอพยพต่อมาจากจอร์จทาวน์ ปีนัง โดยชาวจีนเหล่านี้เป็น

แรงงานสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรและส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามนอกจากรายงานจะทำหน้าที่เป็นแรงงานแล้ว ในเคลี-เมดาน ยังมีกลุ่มพ่อค้าคนกลางชาวจีนผู้ซึ่งมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมร่วมอยู่ด้วย

ชาวจีนในฐานะพ่อค้าและนักลงทุน

บทบาทสำคัญของชาวจีนในเคลี-เมดานไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการเป็นแรงงานในไร่เกษตรกรรม เท่านั้น ดังที่กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้แม้ว่าจะมีแรงงานชาวจีนอพยพเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมากในช่วง ศตวรรษที่ 19 แต่การมีอยู่ของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในบริเวณช่องแคบมะละกาและสุมาตราเหนือ นั้นมีมาก่อนหน้านี้แล้ว มีหลักฐานว่าพ่อค้าชาวจีนโดยเฉพาะกลุ่มนักธุรกิจบนคาบสมุทรมลายูมีเครือข่าย และทำการค้าระหว่างเกาะสุมาตราและสเตรทส์เซ็ทเทิลเมนต์มาตั้งแต่ก่อนที่ดัตช์จะขยายอิทธิพล เข้ามายังสุมาตราเหนือ (ดู Wong, 2016) กลุ่มพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้มีความหลากหลายทั้งจากถิ่นฐาน ที่มา ภาษา และอัตลักษณ์ กล่าวคือ มีทั้งกลุ่มพ่อค้าชาวจีนลูกผสมเปอร์านากัน และกลุ่มชาวจีนซินเคอ (Sinkhe) หรือชาวจีนตอตอก (Totok)⁵ ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายทางการค้ากับกลุ่ม ชาวจีนด้วยกันเองในบริเวณดังกล่าว กลุ่มเครือข่ายเหล่านี้ร่วมลงทุนทำกิจการการค้าต่างๆ ร่วมกัน ทั้งนอกและในอาณานิคมของตนเอง พ่อค้าและนักลงทุนชาวจีนมีผลประโยชน์ต่อเจ้าอาณานิคมเป็น อย่างมาก โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของการเป็นพ่อค้าคนกลางนำสินค้าพื้นเมืองจากเกาะสุมาตรา ไปยังเมืองท่าต่างๆ ของสเตรทส์เซ็ทเทิลเมนต์และส่งออกไปยังตลาดการค้าในยุโรป ด้วยเหตุนี้พ่อค้า ชาวจีนจึงได้รับความคุ้มครองจากอังกฤษและได้รับอนุญาตให้เดินทางค้าขายในบริเวณช่องแคบ มะละกาไปมากระหว่างคาบสมุทรมลายูและเกาะสุมาตราได้อย่างเสรี (Reid, 2005: 105-106)

ในบริเวณลาบูฮันเดลีของเคลี-เมดานมีหลักฐานปรากฏไว้ถึงการเดินทางเข้ามาค้าขายของ พ่อค้าชาวจีนไว้ว่า พ่อค้าชาวจีนไม่เพียงทำหน้าที่เป็นตัวแทนการนำเข้าส่งออกสินค้าท้องถิ่น นำเอา สินค้าจากจอร์จทาวน์ ปีนัง ไม่ว่าจะเป็น เกลือ ผืนผ้า อาวุธ โลหะ เข้ามารวมแลกเปลี่ยนกับข้าว ไบยาสูบ กาแฟ พริกไทยดำ หวาย ชาดำ น้ำผึ้ง และมะพร้าวในเคลี-เมดาน แต่พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ยังได้รับสิทธิ ในการเก็บภาษีและถือเอากิจการการค้าสินค้าบางประเภท เช่น ผืนและควบคุมดูแลบนการพาณิชย์ ในพื้นที่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้ได้สร้างความร่ำรวยและอำนาจทางสังคมการเมืองให้แก่กลุ่ม เครือข่ายพ่อค้าชาวจีนเป็นอย่างมาก

และถึงแม้ว่าอังกฤษจะยอมรับอิทธิพลของดัตช์เหนือเกาะสุมาตราหลังจากลงนามในสนธิ สัญญาดัชต์-แองโกล ค.ศ. 1824 และสนธิสัญญาสุมาตรา ค.ศ. 1871 การเดินทางเสรีของพ่อค้าชาวจีน ระหว่างคาบสมุทรมลายูและเกาะสุมาตราไม่ได้ยุติลง อังกฤษได้ตอกย้ำว่าตามข้อตกลงดังกล่าว อังกฤษและดัตช์มีสิทธิเท่าเทียมกันในการทำการค้าบริเวณช่องแคบมะละกา ดังนั้นคนในบังคับของ อังกฤษซึ่งหมายรวมถึงพ่อค้าชาวจีนจะยังคงมีสิทธิในการเดินทางค้าขายระหว่างคาบสมุทรมลายูและ สุมาตราได้อย่างปกติ ทั้งคนในบังคับของอังกฤษจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับคนสัญชาติดัตช์ด้วย (The Straits Times, 1922) ดัตช์จึงต้องรับรองสิทธิทางการค้าของอังกฤษและให้อิสระในการเดินทางไปมา

⁵ชาวจีนที่อพยพมาใหม่และคงรักษาลักษณะวัฒนธรรมความเป็นจีนไว้ โดยส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพเข้ามาในช่วง ศตวรรษที่ 19

ของพ่อค้าชาวจีนระหว่างเกาะสุมาตราและเมืองท่าต่างๆบนคาบสมุทรมลายูเช่นเดิม ยิ่งเมื่อเดลี-เมดานเจริญเติบโตขึ้น จำนวนพ่อค้าทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย⁶

อย่างไรก็ดีในเดลี-เมดานพ่อค้านักลงทุนธุรกิจรายใหญ่ที่ประสบความสำเร็จ มีส่วนร่วมในเครือข่ายทางธุรกิจและการลงทุนข้ามชาติ มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นในเมืองเดลี-เมดานและเป็นที่ยอมรับทั้งจากชุมชนชาวจีนและดัตช์ คือ สองพี่น้องตระกูลจง คือ จง ยง เฮียน และ จง อา ฟี ไม่เพียงทั้งสองพี่น้องมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของดัตช์ พ่อค้าและนักลงทุนคนสำคัญของเมือง แต่เรื่องเล่าของทั้งคู่ยังอยู่ในความทรงจำของชาวจีนเมดานในปัจจุบัน

จง ยง เฮียน (Tjong Yong Hian) และจง อา ฟี (Tjong A fie) พ่อค้าและนักลงทุนในเดลี-เมดาน

พ่อค้าชาวจีนบริเวณช่องแคบมะละกาต่างมีเครือข่ายข้ามชาติระหว่างกัน เนื่องจากเดลี-เมดานเป็นพื้นที่ใหม่ทางเกษตรกรรมและเพิ่งเติบโตขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 พ่อค้านักลงทุนชาวจีนที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในท้องถิ่นจึงมีไม่มากนัก

จง ยง เฮียนและจง อา ฟี เป็นสองพี่น้องชาวจีนฮากกา ผู้เป็นทั้งพ่อค้าและนักลงทุนมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ ทั้งคู่มีธุรกิจหลากหลายตั้งแต่ไร่อุตสาหกรรม ธุรกิจร้านค้าขายของชำ เจ้าของตลาด กิจการโรงแรม กิจการธนาคาร โรงงานน้ำตาล อสังหาริมทรัพย์ เป็นตัวแทนนำเข้าแรงงานชาวจีน⁷ และยังได้รับสิทธิในการค้าฝิ่นและเปิดบ่อนการพนัน (ดู Dick et.al. 1993) ทั้ง จง ยง เฮียนและจง อา ฟี ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลอาณานิคม สุลต่าน และชุมชนชาวจีนในฐานะผู้นำชุมชน โดยเห็นได้อย่างชัดเจนว่าอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของทั้งคู่เป็นผลมาจากระบอบอุปถัมภ์และเครือข่ายทางการค้าการลงทุน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเครือข่ายเหล่านี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มคนจีนแต่เป็นเครือข่ายข้ามกลุ่มชาติพันธุ์และข้ามชาติด้วย

จง ยง เฮียน และ จง อา ฟี เดินทางอพยพมาจากเมืองเหมยเซียน (Meixian) มณฑลกุ้ยโจว จง ยง เฮียน เดินทางจากจีนเข้ามายังดัตช์อีสต์อินดีส์ก่อนในปี ค.ศ. 1867 ขณะนั้นเขาทำงานให้กับพ่อค้าชาวจีนฮากกาจากเมืองไท่ ปู (Tai Pu) ในปัตตาเวีย จนจง ยง เฮียนมีโอกาสผูกสัมพันธ์กับนักธุรกิจชาวจีนคนสำคัญ คือ จง ฟัต จี (Cheong Fatt Tze) นักลงทุนข้ามชาติผู้ซึ่งมีกิจการการค้าในหลายพื้นที่ทั้งในบริติชมาลายาและดัตช์อีสต์อินดีส์ จง ฟัต จี นี้เองเป็นตัวกลางเชื่อมโยงสองพี่น้องตระกูลจงกับกลุ่มเครือข่ายชาวจีนอื่นๆ จง ฟัต จีและสองพี่น้องตระกูลจงมีธุรกิจร่วมกันหลายประเภท พวกเขาพร้อมลงทุนกิจการค้าและการเกษตรด้วยกันทั้งในชวาและสุมาตรา ก่อตั้งสถาบันทางการเงินร่วมกันไม่ว่าจะเป็นธนาคารยอกยา (Bank of Jogja) และธนาคารเดลี (Deli Bank)⁸ ธนาคารเหล่านี้

⁶แรงงานชาวจีนส่วนหนึ่งยังได้ผันตัวมาเป็นพ่อค้าขนาดเล็กเมื่อสัญญาว่าจ้างหมดลงด้วย

⁷การนำเข้าแรงงานชาวจีนของสองพี่น้องตระกูลจง มีความเกี่ยวข้องกับการมีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหุ้นส่วนคนสำคัญคือ จง ฟัต จี ทั้งนี้เพราะจง ฟัต จีเป็นตัวแทนนำเข้าแรงงานชาวจีนจากชิวเถาอยู่ก่อนแล้ว

⁸ในปี 1907 สองพี่น้องตระกูลจง ก่อตั้งธนาคารเดลี ร่วมกับจง ฟัต จี เชื้อยะ ชิว ตง (Cheah Cheow Tiong) และคู ชิว ตง (Khuo Cheow Tiong) จากปีนั้น ธนาคารเดลีนี้เป็นธนาคารของชาวจีนแห่งแรกในเดลี-เมดาน สามารถเข้ามาแข่งขันอำนาจทางการเงินของดัตช์ ที่สำคัญคือ ธนาคารเดลีเป็นธนาคารที่ช่วยเหลือชาวจีนโพ้นทะเลให้สามารถส่งเงินกลับบ้านเกินในจีน และลงทุนในต่างประเทศ

เป็นสถาบันทางการเงินสำคัญในการผลักดันให้เครือข่ายชาวจีนสามารถกู้เงินและลงทุนในธุรกิจไม่เฉพาะบนคาบสมุทรมาเลย์และตะวันออกของสุมาตราเหนือเท่านั้นแต่ยังรวมถึงธุรกิจเงินแผ่นดินใหญ่ด้วย (Chandra. 2011: 8)

เมื่อต้นศตวรรษเข้ามาเปิดพื้นที่พัฒนากิจกรรมทางการเกษตรบริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือ จง ยง เฮียน เดินทางเข้ามายังเดลี-เมดานใน ค.ศ. 1880 เขาร่วมลงทุนทางธุรกิจกับเครือข่ายชาวจีนปลูกพืชเศรษฐกิจหลายชนิดไม่ว่าจะเป็นอ้อย ใบบายูบ ยางพารา มะพร้าว ชา เป็นต้น ลงทุนเปิดบริษัทการค้าวัน Yun ชง (NV. Wan Yun Chong) และเปิดบริษัทเดินเรือ 2 บริษัท คือ บริษัทเดินเรือ อี้ ชง (Yi Chong) และฟุก กวาง (Fuk Guang) คุมเส้นทางการเดินเรือระหว่างปัตตาเวีย เดลี-เมดาน และอาเจะห์ เพื่อขนส่งทั้งสินค้าและขนส่งผู้คน (Pin. 2017: 60) จง ยง เฮียนถือได้ว่าเป็นชาวจีนคนแรกที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจในเดลี-เมดานและด้วยบทบาททางธุรกิจที่โดดเด่นเขาจึงได้รับตำแหน่งให้เป็นผู้ดูแลชุมชนชาวจีนตั้งแต่ตำแหน่งกับปิตันจินา ลูเทนเนินท์ และเมเยอร์โดยรัฐบาลอาณานิคมและเนื่องมาจากสายสัมพันธ์อันดีระหว่างเขาและจง ฟัด จี ต่อมาจง ยง เฮียนจึงได้รับตำแหน่งเป็นรองกงสุลจีนในปีนั้นต่อจากจง ฟัด จีอีกด้วย

จง อา ฟี หรือ จง ยา เฮียน (Tjong Yao Hian) น้องชายคนที่ 4 ของจง ยง เฮียนเดินทางเข้ามายังเดลี-เมดาน ใน ค.ศ. 1879 เมื่อจง ยง เฮียนเสียชีวิตลงใน ค.ศ. 1911 จง อา ฟี จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองดูแลชุมชนชาวจีนในตำแหน่งเมเยอร์ต่อจากจง ยง เฮียน จง อา ฟี ได้รับการชื่นชมและได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลอาณานิคมเป็นอย่างมาก เขาทำงานให้แก่เจ้าอาณานิคมมาอย่างยาวนานกว่า 30 ปี (Malaya Tribune, 1916) ในต้นศตวรรษที่ 20 จง อา ฟี ถือเป็นชาวจีนที่ประสบความสำเร็จและร่ำรวยที่สุดในเดลี-เมดาน เขามีไร่เกษตรกรรมในครอบครองกว่า 20 ไร่ มีแรงงานในความดูแลมากกว่า 10,000 คน เป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์กว่า 75 % ในตัวเมืองเมดานและเมืองใหม่อย่างเตบิง ดิงกิ (Tebing Tinggi) นอกจากนี้เขายังถือเป็นชาวจีนคนแรกที่สามารถว่าจ้างชาวดัตช์ให้เข้ามาทำงานภายใต้การบริหารของตน ด้วยเหตุนี้เองจง อา ฟีจึงได้รับสมญานามว่า “ราชาแห่งเมดาน” (ดู Suryadinata. 2012; Buiskool. 2009)

สองพี่น้องตระกูลจงเป็นบุคคลที่ถูกกล่าวถึงและระลึกถึงอยู่ในความทรงจำของชาวท้องถิ่น ความทรงจำต่อสองพี่น้องตระกูลจงไม่เพียงถูกบอกเล่าผ่านเรื่องเล่าความสำเร็จทางธุรกิจ แต่ยังรวมถึงกิจกรรมทางสังคมที่ทั้งสองมีส่วนผลักดันให้เกิดขึ้นในเดลี-เมดาน ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงินสนับสนุนก่อสร้างโรงพยาบาลช่วยเหลือคนยากจน การก่อตั้งโรงเรียนจีน การลงทุนสร้างวัดสะพาน มัสยิด⁹ และหอนาฬิกา โดยทั้งคู่ยังเป็นผู้บริจาคเงิน 1 ใน 3 เพื่อก่อสร้างมัสยิดรายามัสยิดสำคัญของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามมีบันทึกที่น่าสนใจถึงคุณูปการทางสังคมของสองพี่น้องตระกูลจงระบุไว้ว่าการพัฒนาทางสังคมของสองพี่น้องตระกูลจงไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่เฉพาะของเดลี-เมดานเท่านั้นแต่ยังรวมถึงในปีนังและเงินแผ่นดินใหญ่อีกด้วย

⁹สองพี่น้องตระกูลจงเป็นผู้บริจาคสร้างวัดและมัสยิดสำคัญในพื้นที่ได้แก่ วัดกวน ที เปียว (Kuan Tee Bio) หรือ วัดเสอเตียบูตี วัดเทียน โฮ (Tian Ho) หรือวิหารอารยาสัตตยานี (Vihara Arya Satyani) และวัดกวนอิม (Kuan Im) ในลาปูอันเดลี รวมไปถึงมัสยิด เช่น มัสยิด ลามา กัง บางกอก (Masjid Lama Gang Bengkok)

นอกจากจาง ยง เสียนและจาง อา พิแล้วก็ยังมีชาวจีนพ่อค้านักลงทุนคนอื่นๆในเดลี-เมดาน เช่น โค จิน เต็ก (Khoe Tjin Tek) ชาวจีนฮกเกี้ยนผู้ได้รับตำแหน่งผู้ปกครองดูแลชุมชนชาวจีนต่อจาก จาง อา พิ และเป็นหนึ่งนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จเช่นกัน ธุรกิจและกิจกรรมทางสังคมของโค จิน เต็ก ได้แก่ บริษัทบาน เซียง เต็ก แอนด์โค (Ban Saing Tek & Co.) ซึ่งร่วมกับตัน ตัง โฮ (Tan Tang Ho) ทำการค้าขายระหว่างเดลี-เมดานและสิงคโปร์ (The Straits Times. 1913) ธนาคารฮกเกี้ยนซ่ง ห้ว ชาง เฮย (Chung Hwa Shang Yeh) โรงเรียนหัว ชาง (Hua Shang Chinese School) และเป็นผู้ออกตั้งสมาคมชาวจีนฮกเกี้ยน (Hokkien Hwe Koan) (Godley. 1973: 265; Buiskool. 2004: 10) โค จิน เต็กเช่นเดียวกับพ่อค้านักลงทุนชาวจีนอื่นๆ เขามือสังหาริมทรัพย์จำนวนมากในเดลี-เมดาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพ่อค้าและนักลงทุนชาวจีนต่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและร่วมเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในเดลี-เมดานทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนใหญ่พ่อค้าและนักลงทุนเหล่านี้ร่วมลงทุนพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม ค้าขายส่งออกสินค้า และเปิดบริษัทห้างร้านอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า เกอสาวัน (Kesawan) เขตค้าขายติดกับเขตพื้นที่การบริหารของดัตช์ซึ่งเพียบพร้อมไปด้วยอาคารสำนักงาน ร้านค้า ศาลากลาง ไปรษณีย์ และสถานีรถไฟเชื่อมต่อตัวเมืองเมดานกับพื้นที่เกษตรกรรมรอบนอกไม่ว่าจะเป็น ลากูฮัน เดลี เบอลาวัน เซอด้ง ลังกัต เตอบิง ดิงกี เปอมาตัง เซียนตาร์ และอื่นๆ ในสุมาตราเหนือ

สรุป

เดลี-เมดานเป็นพื้นที่ที่ถูกพัฒนาขึ้นหลังจากดัตช์เข้ามามีอิทธิพลเหนือเกาะสุมาตรา โดยดัตช์มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการส่งออก ชาวจีนจึงได้อพยพเดินทางเข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ พวกเขาต่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ไร่เกษตรกรรม ค้าขาย ลงทุน และพัฒนาทางสังคมทั้งในฐานะแรงงานและพ่อค้านักลงทุน

กลุ่มแรงงานชาวจีนเดินทางเข้ามายังเดลี-เมดานทั้งจากปีนังและตอนใต้ของจีน ส่วนใหญ่เข้ามาทำงานในไร่เกษตรกรรมและเป็นแรงงานในการก่อสร้างและวางระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ ขณะที่กลุ่มพ่อค้าและนักลงทุนมักทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง เจ้าของบริษัท พัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมผ่านการลงทุนร่วมกับเครือข่ายชาวจีนจากพื้นที่อื่นๆ คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเดินทางไปมากระหว่างเดลี-เมดานและเมืองท่าอื่นๆ เช่น ปีนังและสิงคโปร์

ชาวจีนอพยพเป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยกลุ่มใหญ่ในเดลี-เมดาน แม้ในปัจจุบันนี้ชาวจีนอินโดนีเซียจะมีอยู่เพียงประมาณ 3 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนคนทั้งประเทศ แต่ในเดลี-เมดานนี้มีจำนวนประชากรชาวจีนอินโดนีเซียอาศัยอยู่หนาแน่นราวๆ 10 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ด้วยเพราะชาวจีนส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในช่วงศตวรรษที่ 19 ชุมชนชาวจีนในสุมาตราเหนือจึงยังคงมีความเข้มแข็งทางอัตลักษณ์ พวกเขาใช้ภาษาเมดาน-ฮกเกี้ยนในการสื่อสารและยังคงรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มไว้ได้อย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนระหว่างเกาะสุมาตราและปีนังยังมีความพิเศษ คือ มีสายสัมพันธ์กันทางเครือญาติและภาษากันอย่างใกล้ชิดด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องพื้นที่ความทรงจำ: บทบาทชาวจีนและเครือข่ายในการพัฒนาเมืองพี่น้องจอร์จทาวน์ ปีนังและเดลี-เมดาน สุมาตราเหนือ (Sites of Memory: The Role of Chinese and Network in Developing the Sister Cities, Georgetown Penang and Deli-Medan North Sumatra) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะกรรมการ ประจำปีงบประมาณ 2560

เอกสารอ้างอิง

- Breman, J. (1997). *Menjinakkan sang Kuli, Politik Colonial, Tuan Kebun dan Kuli di Sumatera Timur pada Awal Abad ke-20*. Jakarta: Grafiti-Perwakilan Konin-Klijik Instituut voor Taal, Land, en Volkenkunde Jakarta.
- Buiskool, D. A. (2009). The Chinese commercial elite of Medan, 1890-1942: The Penang. *Journal of Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*. 82(2): 113-129.
- Buiskool, D. (2004). *A plantation city on the coast of Sumatra 1870-1942 (Planters, the Sultan, Chinese and the Indian)*. Surabaya: The 1st International Urban Conference proceedings.
- Chandra, R. (2011). *Tjong Yong Hian: Legacy of a Great Leader: Dedicated to the Memory of Tjong Yong Hian, 1850-1911*. Medan: Budihardjo Chandra and Family.
- Dick, H., Sullivan & John Butcher. (1993). *The Rise and Fall of Revenue Farming: Business Elites and the Emergence of the Modern State in Southeast Asia*. London: Palgrave Macmillan UK.
- Godley, M. (1973). Chang Pi-Shih and Nanyang Chinese Involvement in South China's Railroads, 1896-1911. *Journal of Southeast Asian Studies*. 4(1): 16-30.
- Hamdani, N. (2013). *Komunitas Cina di Medan dalam Lintasan Tiga Kekuasaan, 1930-1960*, Jakarta: PMB-LIPI bekerjasama dengan NIOD.
- McKinnon, E. & Sinar, T. (1978). A Note on Aru and Kota Cina. *Indonesia*. (26): 1-42.
- Pin, P. (2017). Family Business Generation in Medan, Indonesia with Efforts to Adapt to Changes in Government System. *International Journal of Management Science and Business Administration*. 3(6): 59 – 65.
- Pelly, U., Alfian, I., and Ratna R. (1986). *Sejarah Pertumbuhan Pemerintahan Kesultanan Langkat, Deli dan Serdang*. Jakarta: Proyek Inventarisasi dan Dokumentasi Sejarah Nasional.
- Reid, A. (2005). *An Indonesian Frontier: Acehnese and Other Histories of Sumatra*. Singapore: NUS Press
- Sinar, L. (1996). *The History of Medan in the Olden Times*. Medan: Lembaga Penelitian dan Pengembangan Seni Budaya Melayu.

- Suryadinata, L. (2012). **Southeast Asian Personalities of Chinese Descent: A Biographical Dictionary**. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute.
- Volker, T. (1928). **From Primeval Forest to Cultivation: A Sketch of the Importance of The Tobacco, Other Cultivations and the Industry of the East Coast of Sumatra, the Deli Planters' Association and the General Association of Rubberplanters on the East-Coast of Sumatra**. Michigan: University of Michigan.
- Werblowsky, R. J. Z., & Walravens, H. (2002). **The Beaten Track of Science: The Life and Work of J.J.M. de Groot**. Wiesbaden: Harrassowitz.

หนังสือพิมพ์

- Coolie Outrages. (1909, July 31) The Straits Times, p. 7
- Deli News. (1887, June 1) Straits Times Weekly Issue, p. 8
- Deli Planters and Coolies. (1903, October 30) The Straits Times, p. 1
- Dutch East Indies. (1922, July 18) The Straits Times, p. 9
- Javanese Coolie Labour. (1908, November 23) The Straits Times, p.8
- Kidnapping Coolies at Penang. (1875, March 18) Straits Observer (Singapore), p.3
- Notices. (1913, May 19) The Straits Times, p. 16
- Pithy Pars. (1916, February 11) Malaya Tribune, p. 11
- Sumatra Jubilee. (1929, November 2). The Straits Times, p 17
- The Deli Coolie Trade. (1889, May 23) Straits Times Weekly Issue, p. 2
- Trouble on a Sumatra Estate. (1911, September 2) The Straits Times, p. 8
- Untitled. (1889, April 15), The Straits Times, p. 2
- Untitled. (1911, January 10) The Straits Times, p 6